

Bozkırdaki Çekirdek ve Bizim Köy Romanlarında Köy Enstitülerine Bakış

Ayşe Kazancı Tınmaz¹

İbrahim Öztürk²

Özet

Türk Eğitim Tarihinde 1940-1954 yılları arasında faaliyet gösteren Köy Enstitüleri birçok romana konu olmuştur. Bu çalışmanın amacı Türk Eğitim Tarihinde bir dönem uygulanan Köy Enstitülerinin belirlenen iki romanda ele alınışını değerlendirmektir. Çalışmada doküman analizi yöntemi benimsenmiştir. Bu kapsamda Kemal Tahir'in Bozkırdaki Çekirdek romanı ile Mahmut Makal'ın Bizim Köy romanı incelenmiştir. İçerik analizi kullanılarak öğretmen, öğrenci, okul ve köylü kategorilerinde kodlar elde edilmiştir. Öğretmenlerin köy enstitülerinde yaşadıkları sorunlar, öğrencilerin durumları, köylülerin genel hayat algısı ve eğitime bakışları özelinde benzer bulgulara ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda farklı açılardan yaklaşmakla birlikte her iki romanda köy enstitülerine yönelik ortak birtakım değerlendirmelerin yapıldığı görülmüştür.

1. Giriş

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile beraber kısa sürede kalkınma hamlelerinin yapılması gerektiği fikri doğmuştur. Bunun yolunun eğitimden geçtiğine yönelik inanç ilgili dönemde eğitimle ilgili teşebbüslerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Diğer taraftan nüfusun büyük bölümünün köylerde yaşaması (Kongar, 1997) ve köylerin %80'inde okul ve öğretmen olmaması sebebi ile bir kısım teşebbüsler köylerde başlamıştır (Akyüz, 2009). Bunlar arasında Köy Enstitüleri önemli bir yer almaktadır.

Köy Enstitüleri, Hasan-Âli Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı ve İsmail Hakkı Tonguç'un İlköğretim Genel Müdürlüğü sırasında açılmıştır. 3803

1 Dr.Öğr.Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, ayse.tinmaz@omu.edu.tr, 0000-0003-4795-3346

2 Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, ozturkbrahm92@gmail.com, 0009-0002-6358-2709

sayılı yasanın 17 Nisan 1940'ta kabul edilmesi ile kurulmaya başlanan Köy Enstitüleri ile amaçlanan köylerde görev yapacak öğretmenler ile köylere fayda sağlayacak meslek elemanlarının yetiştirilmesidir (Boybeyi ve Sallan Gül, 2008). Bunun da ötesinde Köy Enstitüleri ile bilinçli köylü vatandaşları yetiştirme (Baydar, 1999), kent ile köy arasında farkın ortadan kalkmasını sağlayarak kalkınmayı gerçekleştirmenin amaçlandığı belirtilmektedir (Tütengil, 1948).

Köy Enstitülerinde sanat yoluyla eğitim benimsenmiş, okuyan, değerlendiren ve aynı zamanda yorumlayan insan profili yetiştirilmesi amaçlanmıştır (Susar Kırmızı, 2015). Öğrenciler genel kültür bilgisi yanında tarım ve teknikle ilgili konularda da yetiştirilmiştir. Böylece mezun olan öğrenciler köylerde eğitim öğretim faaliyetleri ile ilgilenmekle birlikte köylülere rehberlik rolünü de yerine getirmişlerdir (Şeren, 2008). Örneğin ev yapımı, bozulan aletlerin tamiri, verimli tüketim ve sağlık gibi alanlarda köyde görev yapan öğretmenlerin köy halkını yetiştirdiği ifade edilmektedir (Akyüz, 2009). Uygulama temelli eğitim gören öğrenciler köylerin kalkınma sürecinde önemli bir rol yüklenmişlerdir (Şeren, 2008). Köy Enstitüleri 1952 yılı itibariyle on yedi binin üzerinde öğretmen, bin beş yüze yakın sağlık memuru yetiştirmiştir (Akyüz, 2009). 27 Ocak 1954 tarihinde de çıkarılan kanun ile kapatılmıştır.

Türk eğitim tarihinde ülkemize özgü bir model olarak Köy Enstitüleri çeşitli araştırmalarda, edebi eserlerde farklı perspektiflerden ele alınmıştır. Bu araştırmada dönemin önemli yazarlarından olan Kemal Tahir'in Bozkırdaki Çekirdek romanı ile Mahmut Makal'ın Bizim Köy romanları kapsamında Köy Enstitülerine yönelik bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır. Çalışma kapsamına Bozkırdaki Çekirdek'in alınmasının sebebi ilgili dönemi eleştirel bir açıdan değerlendiren bir kurgu olması iken Bizim Köy'ün dahil edilme nedeni yazarın enstitü mezunu olarak kendi deneyimlerini eserinde yansıtmasıdır.

1.1. Kemal Tahir ve Bozkırdaki Çekirdek

Kemal Tahir 1910'da İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Gazihanapaşa Rüştüyesini bitirip Galatasaray Lisesine girmiştir. Buradan öğrenimini yarıda bırakarak ayrılmıştır. Ambar katipliği, gazetecilik gibi çeşitli işlerde çalışmıştır. 1955 yılı itibariyle yayımlanan romanları ve tarih alanındaki düşünceleriyle yazın hayatında önemli bir yer edinmiştir. 1973 yılında İstanbul'da vefat etmiştir (Tahir, 2021).

Kemal Tahir birçok yazar gibi edebi hayatına şiir ile başlamıştır. 1931'de İçtihat dergisi onun şiirlerine ilk ev sahipliği yapan yerdir. Daha

sonra gazetecilik hayatına başlayan Kemal Tahir, çeşitli dergilerde şiirlerini yayımlar. 1955'ten sonra çıkardığı romanlarla tanınan Tahir, kendini 1960 yılı itibariyle edebiyata vermiştir. Toplumbilimci gözle ele aldığı Bozkırdaki Çekirdek ve tarihsel yönden ele aldığı Devlet Ana, Yorgun Savaşçı ve Esir Şehrin İnsanları eserleri Kemal Tahir'in ün kazanmasında önemli bir yere sahip olmuştur. Sağır Dere, Rahmet Yolları Kesti, Kurt Kanunu da diğer önemli eserleridir (Kahraman, 2024, s. 228-229).

Bozkırdak Çekirdek'in ilk basımı kitap halinde değildir. Cumhuriyet gazetesinde tefrika edildikten sonra ilk olarak 1967 yılında kitap olarak basılmıştır. Romanda birkaç idealist eğitimcinin bölgeye ait çocuklarla Keşiş Düzü olarak adlandırılan bölgede köy enstitüsü kurmak için verdiği mücadele anlatılmaktadır. Kemal Tahir, "Bozkırdaki Çekirdek" romanında ele aldığı konulara genel anlamda eleştirel bir gözle bakmıştır.

1.2. Mahmut Makal ve Bizim Köy

Makal, İlkokulu bitirdikten sonra 1943 yılında İvriz Köy Enstitüsüne yazılmıştır. 1947'de bu okulu bitirmesinin ardından Aksaray'a bağlı Nurgöz köyünde öğretmenlik hayatına başlamıştır. İlk öğretmenlik deneyimi altı yıl sürdükten sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'nde yüksek öğrenimini tamamlamıştır. Makal ayrıca Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak Ankara, Adana ve Antalya illerinde müfettiş olarak çalışmıştır (Makal, 2022).

Yazarın edebi hayatı 1948 yılında ilk öğretmenlik deneyimlerine başladığı yılları gözlemlemekle başlamış, Varlık dergisinde bu gözlemler yayımlanmıştır. Daha sonra bu yazılar "Bizim Köy" adlı romanda toplanarak 1950'de kitaplaştırılmıştır. Hayatı boyunca on yedi adet kitabı yayımlanmış, 1967 yılında Unesco'nun gençliğe örnek insan ödülüne seçilmiştir (Makal, 2022).

Mahmut Makal, "Bizim Köy" romanında kendi deneyimlerini Mamıdefendi adındaki köy okulu öğretmeniyle romanda yansıtmıştır. Köylünün okula ve öğretmene bakış açısını öğretmenin ağzından bir anı veya günlük tarzında samimi bir dille anlatmıştır. Romanda Mamıdefendi adındaki köy öğretmenin görev yaptığı köydeki yaşamı, halkı bilinçlendirme çabası ve mevcut şartlarla mücadelesi anlatılmaktadır.

2. Yöntem

Bu çalışmada iki farklı romanda Köy Enstitülerine bakışın incelenmesi amaçlandığı için doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde, bir konuda sözlü, basılı her türlü kaynaktan ulaşılan veriler birleştirilerek yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Çalışmada yürütülen doküman

analizi sürecinde Kırıl'ın (2020) önerdiği “*dokümana ulaşma, dokümanı sınırlama, dokümanın orijinalliğini teyit etme, dokümanı detaylı okuma, içerik analizi, yorumlama, raporlama*” basamakları takip edilmiştir. Yazılı belge niteliği taşıyan romanlar bu çalışmanın kaynağını oluşturmaktadır. Bu kapsamda da “Bozkırdaki Çekirdek” ve “Bizim Köy” romanları incelenmiştir.

Kemal Tahir'in Bozkırdak Çekirdek eseri 1967 yılında basılmıştır. İncelediğimiz roman İthâki Yayınlarına ait 2016 yılı basımıdır. Alıntılar tamamen bu romandan verilmiştir. Eser üç bölümden oluşmaktadır. Kemal Tahir birinci bölüme “Ortam”, ikinci bölüme “Deney” ve üçüncü bölüme de kitabın da adı olan “Bozkırdaki Çekirdek” adını vermiştir. Birinci ve ikinci bölümler dört, üçüncü bölüm ise beş alt başlık altında ele alınmıştır.

Mahmut Makal'ın Bizim Köy eserinin ilk basımı 1950 yılında yapılmıştır. Bu çalışmada incelediğimiz roman ise Literatür Yayınları tarafından yayımlanan 2022 yılı 28.basımıdır. Eser; Geçim Derdi, Köy Yaşamından Sahneler, İnanışlar, Okul ve Okuma ve Masal Gibi adıyla beş ana başlık altında oluşturulmuştur.

Bu çalışmada veri analizinde, nitel içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Metinlerde saklı kalmış manaların ve verilmek istenen mesajın, sistematik bir tarzda ortaya konulması ile söz konusu kavramların veya başlıkların amacına uygun nitel veya nicel şekilde analizine içerik analizi denmektedir (Güler vd., 2015). Bozkırdaki Çekirdek romanı; “Öğretmen, Öğrenci, Köylü” kategorilerinde, Bizim Köy romanı bu kategorilere ek olarak okul başlığı ile analize tabi tutulmuştur. Elde edilen veriler yorumlanarak ve ilgili kitaplardan doğrudan alıntılar yapılarak sunulmuştur.

3. Bulgular ve Yorumlar

3.1. Bozkırdaki Çekirdek

3.1.1. Öğrenci

Yeni kurulacak enstitünün ismi Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsüdür. Köy enstitülerine öğrenci seçimi köy ilkokullarından yapılmaktadır. Enstitülerde zorlanmayacak öğrencilerin köy ilkokullarından seçilmesinin sebebi de çocukların köy hayatını bildikleri için zorlanmayacağı inancıdır. Veliler gönüllü olmasa da köydeki eğitimciler onları ikna etmeye çalışmaktadır. Keza iki kız öğrencinin velisini de Murat Eğitimci ikna etmiştir. Velilerin bir kısmında enstitüler, devlet kapısına giriş için değerlendirilirken bir kısmında ise köylerde kalıp aileye yardım etme düşüncesi vardır. Yeni kurulacak enstitü için Murat Eğitimci'nin köyünden Yıldız'ın annesi, çocuğunun enstitüye

gidecek olmasından rahatsızlık duyar ve ailesinin yanında kalmasını ister. Buna gerekçe olarak da arazi işlerini kimin yapacağı endişesi vardır. Enstitüye gitmek isteyen öğrencilerden Esef'in annesi de oğlunun köyden ayrılmasını istemez ve enstitüyü kötüler. Zeynel Ağa ile Emine Öğretmen konuşurken Zeynel şöyle bilgi verir öğrenci hakkında:

“Tanımaz mıyım? Cinci'nin yanına ben koydum. Bizim Dumanlı Boğaz'ın ilerisindeki Yusuf lu köyündendir bu oğlan... Babasız büyüdü fukara... Yiğitti babası Çakır'ın Kadir... Anasına kalsa, bunu köy okuluma da salmayacaktı. İnattır bu köpoğlusunu... Sırtında şu kadar sopayı paraladılar da, kaşdı kitabı buna bıraktıramadılar... Ensüdüdü işine de çok ağıladı bunun anası, çok uğraştı, olgörüüp söz geçiremedi. Baktım, kasabaya gelmiş kendi başına... ‘ Bir yanlışlık olur da ensüdüdüğü kaçırırım’ korkusuyla göçmen olmuş...” (BÇ, s.138).

Çocukların enstitüye gitmek için amaçları farklıdır. Bekir Ozan kimsesizdir ve Çello adındaki köpeği ile gider. Taşoluk köyünden Yıldız Ulak ve arkadaşı Ökkeş Yiğit, sevdikleri kızlar enstitüye gittikleri için kendileri de enstitüye gitmek isterler. Bazıları ise sırf köyde sürekli çalışmaktan yoruldukları ve bıktıkları için enstitüye gitmek isterler. Çocuklarda ve bazı ailelerde enstitünün iyi imkânlar sunacağı, çocukların devlet memuru olarak rahat yüzü göreceği inancı olduğu için enstitüye gönüllü katılım durumu vardır.

Dumanlı Boğaz Köy Enstitüsü resmen açılışını 4 Temmuz 1943'te yapmıştır. İlk zamanlarda Hıdır Molla, Bekir Ozan, Yıldız Ulak, Ökkeş Yiğit, Hanım Kuzu, Petek Elvan göz önündeki öğrencilerdir ve toplamda yirmi iki öğrenci bulunmaktadır. Köylerinden eski kıyafetleri ile çıkan öğrencilerin öğrenciye benzer bir durumu yoktur. Aynı tip kıyafet dağıtılan öğrenciler yıkanma ihtiyaçlarını gölde karşılamaktadırlar ve çadırlar kurarak yaşamaya başlarlar. Müdürün “Yıkanmaya gideceksiniz! Şimdilik size sıcak su bulamıyoruz. Üşüyenler çok durmasın...” (BÇ, s.198.) sözlerine öğrenciler çok şaşırırlar. Bunun gibi durumlar karşısında belli bir süre bazı öğrenciler sitem etmektedir. Öğrenciler okul hayali kurarken ortada okul namına hiçbir şey yoktur. Öğrencilerden Ömer Ökkeş, okulu kendilerinin yapacağını öğrenince “Okul mokul yokmuş burada arkadaş... Çadırda oturacakmışız bir zaman... Buncacık adamları mı yapılacak dağ gibi okullar? Ölüyoruz yahu! Buna can mı dayanır?” (BÇ, s.212) diyerek sitem eder. Öğrenciler kendi aralarında durum değerlendirmesi yaparken hayal kırıklığına uğradıklarını ve köylerindeki büyüklerini dinlemediklerini, hükümete güven olmayacağını dile getirirler:

“Bir kez giyimi giydin, karavanasından yedin mi, dokuz araba ot yoldurur hükümat, otsuz yerden adama... Yanlış çizdik biz bu çizgiyi Yıldız Ağa... Niyazi Çavuş'un sözünü dinlemek varmış... Hoca'nın sözünü dinlemedik, Muhtar

Nazmi emminin sözünü dinlemedik. Anan karı bunca ağladı. Halt ettik! Ömer Eğitmen'in laflarına kanmak yoktu.” (BÇ, s.213).

Enstitünün inşası başlamadan durum böyleyken inşaatın başlamasıyla beraber bazı işler yoluna girmeye başlamaktadır ama kötüye giden ve bıkkınlık gösteren durumlar da yaşanmaya devam etmektedir. Hıdır Molla uyanık öğrencilerden biridir ve sürekli kaytarmak için yer aramaktadır. Bazı kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasında duygusal bağlar vardır. Genel anlamda çocuklar zor şartlarda yaşamaktadır. Öğretmenler arasındaki durum değerlendirmesinde çocukların ceplerindeki toplam paranın 478 kuruştan ibaret olduğu, çocuğun bitlendiği, ceplerinde tütün, çakı veya çakmak gibi eşyaları taşıdığı tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin sürekli küfürlü konuştuğu belirtilmektedir. Öğrencilerin devlet malına zarardan çekinmeyeceğini Emine Öğretmen, Bekir Ozan ile konuşurken öğrenmiştir. “... *Biz akılsız olduğumuzdan hükümetin malına acımayız çokluk... Döker saçarız gavur malı gibi... Sözgelimi, orman da hükümetin... Ormancılar olmasa, keseriz ki, Allah yarattı demeyiz...*” (BÇ, s.258).

Öğrencilerde geçmiş yaşantılarından getirdiği birtakım özellikler olsa da genel anlamda çalışkanlık ve vefa vardır. Fakat öğrenciler arasında yer alan Molla Hıdır, Kara Derviş adındaki enstitünün kapatılmasını isteyen kişi tarafından kandırılarak esrar bağımlısı yapılır ve enstitüde olan biteni Kara Derviş'e taşır. Kız öğrencileri rahatsız eder, arkadaşlarının paralarını çalar. Bu durum ortaya çıkınca da kurul kararıyla enstitüden atılır.

Öğrencilerden Bekir Ozan, fena halde üşüttüğü için zatürree olup hastalanarak ölür. Bu duruma öğretmenleri çok üzülür. Tüm bu zorlu şartlarla enstitü kurma düşüncesi ve çocuklardan yanlış beklenti Müfettiş Şefik Ertem tarafından şöyle dile getirilir: “*Anladın mı şimdi, çocukları sadece doğayla boşuşacak gibi yetiştirmek niçin yanlış... Sanki karşularına hiç insan çıkmayacakmış gibi yetiştirmek... Kolaya kaçmak, derim, kızarsın. İşte, kolaya kaçmak budur. Sırasında insanla da boşuşulacağım hesaba kattın mı, korkunçlu yerlere gider işin ucu...*”

3.1.2. Öğretmen

Romanda enstitü öğretmenleri olarak görev yapan karakterler Halim Akın, Murat Ören, Nuri Çevik, Emine Güleç ve Cemal Aşar'dır. Romandaki öğretmenler genel anlamda idealist kişilerdir. Emine Güleç, Gazi Eğitim'de görev yapar ve enstitüler üzerine doktora yaptığı için diğerleri ile bir aradadır. Başöğretmen olarak Cemal Aşar görevlendirilmiştir. Murat Öğretmen köy okulunda ve o bölgedeki bir köyde çalışan ve enstitünün kurulmasında diğer

öğretmen arkadaşlarına yardım edecek kişidir. Halim Akın, enstitü müdürü karakteri ile romanda anlatılmıştır.

Kemal Tahir'in romandaki sözcüsü olan Nuri Öğretmen, enstitü öğretmenlerini suçlayarak köylünün sömürüldüğünü söyler. Çocukların da enstitülerin kurulmasında haksız yere çalıştırıldığını söyleyen Nuri Öğretmen bunun işi yaparak öğrensinler adıyla yaptırılmasına da olumsuz bakar. Çocukların zaten öğretilmek istenilen el becerilerini bildiklerini ifade eder. Köylü için öğretmenlerin algısını ve enstitü için görüşlerini Emine Öğretmen ile konuşurken şu cümlelerle anlatır:

“Hiç şüphemiz olmasın! Köy için bir kere hepimiz yabancı konuklarız! Bir çıkar umarak geliriz, sırtlarını sıvazlar, yüzlerine güleriz, sonra fertiği çekeriz! Bilirler bunu... Köy temelinden değişmedikçe, orada zor emriyle alıkonmayan şebirliğin bir dakika duramayacağını neden bilemeyeceklermiş? Faydasız mı büsbütün bu enstitüler? Faydalı ama köye değil, biz hayalci ülkücülerin fantezilerini doyurmaya...” (BÇ, s.267).

Enstitü Müdürü Halim Akın hedefleri için sabırla hareket eder ve öğrencilere gelecekteki enstitünün maketini göstererek heyecan yaratır. Öğretmenler ve öğrencilerin birlikte marşlar okumasını ister. *“Hepiniz, büyük Türk milletinin, çilekeş Türk köylüsünün, ışıklı geleceğe yönelmiş, ülkücü, yılmaz öncülerini olduğumuzu ispatladınız.”* (BÇ, s.338) sözleri Halim Akın'ın bu yönünü göstermektedir. Halim Akın'ın bu düşüncelerine Nuri Çevik'ten bir eleştiri gelir, marş okumayla çocukların dayanma gücünün artmayacağını ifade eder. Nuri Çevik'e göre bu tarz işler önce kendini sonra da başkalarını kandırmaktır. Emine Öğretmen ile konuşan Nuri Öğretmen enstitü ile ilgili tüm duygularını özetler mahiyette şu cümleleri kurar:

“Merak ettim bir ara... Ben müdür olsaydım, doğru bulur muydum böyle yapmayı? Sanmam!”

“Evet! Şef davranışı bu... Biraz sahtecilik ama başka yolu da yok gibi... Ödev yüklenmek... Sorumluluk... İnsanları belli bir amaca yöneltmek... Kestirmeden ulaşmak için onları aralıksız çalıştırmak zorunluluğu...”

“Sahtecilik dendiniz! Daha beter! Düpedüz duygu dolandırıcılığı bizim yaptığımız!” (BÇ, s.344-345).

Müdür Halim Akın ve Nuri Öğretmen hatta Emine Öğretmen arasındaki enstitü, köylü ve öğrenciler ile ilgili fikir ayrılıkları roman boyunca sık sık çeşitli konularla anlatılmaktadır. Kemal Tahir'in Nuri Öğretmen'in gözüyle yaptığı eleştiriler şu ifadede görülmektedir:

“...Olağanüstü büyük işler yapıyoruz sanmıştık. Birden, herhangi bir aylıkçı gibi, günü gün etmekle uğraştığımızı anladık. Avuntu ile gerçek, meşer suuraltımızda çoktan beri boşuşuyormuş... Aristo'yu okuyorum! Kölesiz olmaz, köle ortadan kalktı mı, çivisi gevşer dünyanın, kıyamet kopar. Kölesiz dünya ancak bir şartla düşünülebilir, dokuma tezgâhları, kendi başlarına adamsız çalışırsa ...” (BÇ, s.153).

Tek Parti tarafından muhbir göreviyle enstitüde görevlendirilen Cemal Aşar ise sürekli eksiklikleri dile getirerek ve gizliden bunları parti merkezine raporlayarak enstitünün kapanma sürecinde rol oynamıştır. İşlerin yanlış ilerlediğini sitemkâr bir şekilde Emine Öğretmen ile konuşurken dile getirir: “Bizim yerleşme anlayışımızla onların yerleşme anlayışları arasındaki fark... Daha doğrusu, mülkiyet anlayışlarımız arasındaki benzemezlik... Otuz gündür buradayız, ‘Çadıyla idare ederiz,’ dedik. Yürüncü yüzyılda, göçebelikten daha kerpiç yapıya bile geçemedik mi nedir?” (BÇ, s.331).

Romanın bütünü göz önünde alındığında Kemal Tahir tarafından özellikle öğretmenlerin fazlaca hayalci olduğu tespiti yapılmaktadır. Öğretmenlerin devlet tarafından desteklediği düşünülse de işin aslının öyle olmadığı ve öğretmenlerin sahada tek başına bırakıldığı düşüncesi açıkça belirtilmektedir. Tek parti Genel Müdürü'nden mektup alan Halim Akın'ın şu sözlerinden de bu durum anlaşılmalıdır:

“... Boşuna debeleniyorsun Halim Akın, boşuna çünkü aslında biz öğretmenler hayal kırıklığını bile hak etmedik, çünkü ödevlerimizden başka hiçbir şey yapamadık. İş, yalnız ödevini yapmaya kaldı mı, öğretmenin herhangi bir esnaftan ne farkı olur? Herhangi bir zanaatkârdan üstünlüğü nedir? diyor olmalı... Oysa,’ Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir.’ Denilmişti. ‘Öğretmenler, Cumhuriyet sizden fikri hür vicdanı hür nesiller ister,’ denilmişti. Kabullenmiştik kasılarak... Kendi fikirlerimizin, kendi vicdanlarımızın ne durumda olduğunu bile araştırmaya gerekli saymadan...” (BÇ, s.159).

3.1.3. Köylü

Köy Enstitüleri fikri ortaya atıldığında çok yankı uyandırmış, projenin tam anlamıyla benimsenmesi mümkün olmamıştır. Bu paydaşlardan biri olan köy ahalisinde, enstitülere karşı olumlu ve olumsuz görüş söz konusudur. Köylünün eğitime gelene kadar yaşam mücadelesi verdiği kaçınılmaz bir gerçekliktir. Nuri Çevik ile Emine Öğretmen arasındaki konuşmada Nuri Öğretmen tarafından yapılan tespitler köylünün durumunu net bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu tespit köylünün önceliklerinin ne olduğu ve ne şartlarda olayları değerlendirdiğini anlamak adına önemlidir:

"İlgaz toprağındayız. On iki yaşına geldiği halde hiç et yememiş çocuklar vardır burada... Dağın ekini, ovanın yağı kut olur. Ovada elli evlik bir köyün otuz beş evi yılın sekiz ayı hiç yağ yiyemez. Geri kalandan on beşi nasıl yer, bilir misiniz? Kaynayan yemek suyuna, kalın bir beze sarılmış, çocuk yumruğu kadar yağ topağı sokmasıyla çıkarması bir olur kadının..." (BÇ, s.150).

Kemal Tahir bu romanında köylü ile ilgili izlenimlerini anlatırken Kara Derviş gibi karakterler seçmiştir. Köylülerden biri olan Kara Derviş, uyanıklığı ve Zeynel Ağa ile ortaklık yapmasıyla tanınan birisidir. Halkı din adı altında yanlış yönlendirmelerle yönetmeye ve kandırmaya çalışmaktadır. Köy Enstitülerinin kendi köylerinde açılacağı ile ilgili camide vaaz vererek halkı şu sözlerle dolduruşa getirmektedir:

"... Yanılmaktasınız din kardaşlarım, bu dilekçe hükümatın mal dağıtımını üstüne değil! Esdüdü gavurluğu kondu konacak toprağımıza... Oğlan kız bir dösekte yatıp kalkacak Kızılbaş-komünist töresince... Uğursuzluktur! Deniz gibi köpürüp akan Kızılırmak'ımızın suyu çekilir: Pınara yuğunağa, tarlaya, değirmene gidemez kendi başlarına kızlarımız, karılarımız, baştan çıkar tümü... Düzenimiz bozulur ki ne kadar. Paranın tadını alır şuncacık bebeler, büyüğünü saymazlanır: Saz çalar, davul dövermiş esdüdüünün gavur dölleri..." (BÇ, s.54-55).

Emine Öğretmen ile Nuri Çevik arasındaki köylü ve devlet arasındaki durumun analizi de çok çarpıcıdır. Köylünün gözündeki devletin korku verici tasviri değerlendirilmektedir. Köylü, devleti cezalandırıcı, hesap sorucu olarak gördüğünden enstitü fikrinin altında bir şeyler olabileceğinden endişe etmektedirler. Nuri Çevik, daha önceki enstitülerde öğrenci ararken köylülerle olan konuşmasını Emine öğretmene şöyle aktarmaktadır: *"Hiç unutmam! Enstitüye öğrenci arıyorduk Maraş dolaylarında... Kimse çocuğunu vermek istemiyordu. Çok çocuklu babalardan birini sıkıştırdık, daha fazla direnemeyeceğini anlayınca, ne dese beğenirsiniz? 'Haydi bakalım! Bizden de iki kurt karışsın Osmanlı'ya!' dedi." (BÇ, s.266).*

Köylülerden biri olan ve aynı zamanda Zeynel Ağa ile de iş birliği içinde olan bir başka kişi de Asiye'dir. Asiye, Murat eğitime gönül vermiş ve daha sonra araları bozulmuştur. Bundan dolayı da enstitüye ayrıca kızgındır ve enstitü hakkında diğer köylüleri de etkileyecek şekilde sözleri dikkat çekicidir:

"Vay bizim Taşoluk'un kopukları... Bacım, bunlar göçmen oldular durdukları yerde... Bu bizim yeniyetmelerimiz bakın bakalım yedi vilayet toprağına bizi türkü etmez mi? Ama hakçası suç bu oğlanlarda değil, kahpe kızlarına söz geçiremeyen kız sahiplerinde... Kötü eğitmen ağzıyla, adam, yetişmiş kızını taksiiye bindirip esdüdüye salar mı ocağı sönesice esdüdüye..." (BÇ, s.177-178).

Köy halkı enstitü kurulma meselesi ile ilgilenirken aynı zamanda İkinci Dünya Savaşı da etkisini tüm dünyada hissettirmektedir. Bu yüzden enstitünün ihtiyacı olan malların köylülere ve esnaftan tedarik edilmesi meselesi söz konusudur. Köylü ve esnaftan bazıları savaşı bahane eder ve mallarını stoklar. Tüm zor şartlara rağmen köylü ve esnaftan enstitünün kurulması için yardım edenler de mevcuttur. Bunun için enstitü yöneticileriyle ilk tanışmalarında dahi yardım etmek için uğraşırlar. Hacı Zekeriya Efendi yol yordam bilen birisidir ve tatlı diliyle müşterisini bağlamaktadır. Halim Akın ve öğretmenlere karşı enstitüye alınacak ilk malzemelerin temininde oldukça iyi davranmaktadır, *“Biz şu Ilgaz’ın adamı birbirimize hiç tutkun değilizdir ama, garip dostuyuzdur...”* (BÇ, s.133) sözleri ile iyi niyetli bir tavır sergilemektedir. Hatta çevresindekilerin de böyle olmasını istemektedir. Halim Akın’ın bazı çekingen tavırlarına da kızan Hacı: *“... Ya biz burada neciyiz, Ankara gibi yerden gelip ve de toprağımıza esdüdü kurmaya bulaşıp... Böyle bir iyiliği yarın abrette biz nasıl öderiz? Karışmayacaksın! Emredeceksin! Ele beşe sana iki... Bilemedin üç... Benim dükkândakilere geldi mi hepsini malın bil!”* (BÇ, s.133) sözleri ile yardımcı olmaya hevesli olduğunu ifade etmektedir.

Bozkırdaki Çekirdek romanında temel alınan konulardan birisi de köy ağalarının sosyal yaşamdaki bazı rolleridir. Toplumcu yazarlar, özellikle 1940’lı yıllardan itibaren Anadolu ve Anadolu insanını anlatmaya başlamıştır. Köy hayatına daha önce ayrıntılarıyla değinilmediği için Anadolu’daki hayatın betimlemesini yapmak toplumcu yazarlara kalmıştır ve bu betimlemelerin en güzel örneklerini de köyler ortaya koymaktadır. Köy hayatında köylüler kadar en önemli konu köydeki ağalardır. Köy ağaları sahip olduğu güç ile her şeyi elinde bulunduran güçlü bir figürdür. Bu gücün elinde olmasını sağlayan en önemli unsurlar da köylünün korkusu, bilgisizliği ve aza kanaat etmesidir. Özellikle de eğitimsiz ve bilgisiz köylü, köy ağaları için önemlidir. Bu sayede istediklerini yapabilen köy ağaları eğitim adına köylerine yapılan icraatlara genelde karşı çıkmışlardır. “Bozkırdaki Çekirdek”te de bunun örneklerini görebilmekteyiz. Romanda enstitünün kurulacağı bölgelerden olan Keşiş Düzi’nün ağası olan Zeynel Ağa, kendi adamları ile konuşurken enstitü ile ilgili düşüncelerini açıkça şöyle ifade eder: *“Esdüdü belasını atlattırsak elli pangano’ dedindi! Hükiimat işidir oğlum, belli m’olur! Esdüdü, Ilgaz yaylasına kurulmadan, Keşiş Düzi kurtulmuş sayılır mı? Ben elli kaymayı aslında sokağa atmaktayım!”* (BÇ, s.53).

Köylü eğitimsiz olduğu için bütün sıkıntılarında ilk başvurdukları yer ağalarının yanındır. Bu durum ağalarca uzun yıllar kullanılmıştır. Köylerin çoğundaki şartlar çok kötüdür. Elde edilen mahsullerin önemli bir kısmı ağalara vergi olarak verildikten sonra köylü zor bela kışı atlatabilmektedir.

Sadece bununla kalmayıp resmi işlerde dahi aracı olarak işini halledecek kişi ağalardır. Romanda da bunun örneği olabilecek konuşma şu şekilde geçmektedir: “*Ya ilmeğimiz eline geçmedi mi Zeynel Ağa'nın? Tahsildarların, jandarmaların sopasından kim alır sizi?*” (BÇ, s.54).

Köy Ağaları, köylüyle ilişkisini ayarlarken elbette tek başına hareket etmemişlerdir. İşlerini hallettirmek adına muhtar, imam, köyün ileri gelenlerinden de yardım almışlardır. Zeynel Ağa da bu şekilde Kara Derviş'ten yardım alarak hutbede halkı Köy Enstitülerine karşı kıskırtmaktadır. Hutbede söylediği sözler daha çok halkın dini hassasiyetini kullanarak algı yaratma üzerinedir ve enstitünün kurulma fikrini dönemin sosyolojik ve siyasal şartları gereği Moskof icadı olarak anlatan sözler dikkat çekicidir:

“... *Yetişkin kızları öğretmenli okula salmayanı tıkar mahpus damına bunlar... Kuran yazısı okutamaz imam! Şeyhimiz gelemez ki kutluğu, uğursuzluğu bu topraklardan sürüp çıkara mübarek ayağı... Kolu budu açık karlar oruçları zedeler... Nah işte kitap! Gavurluğa karşı çıkmayanın yatacak yeri yoktur öte dünyada! Tanrı evinde söylemekteyim, gök gözlü deccala direneceksin! Toprağa bela bulaşmasın diye çabalayacaksın! Bu yolda ölen şehit, kalan gazi... Aman kaptırmayalım bebelerimizi Bolşevik zagonuna... Bunlar bunzur eti yemekteler höpür höpür... Esdüdü konduramaz toprağına Türküm diyen bire kadar kurulmayınca... Moskof Bolşevik manatı gücüyle girmiştir Osmanlı ülkesine bu esdüdü...*” (BÇ, s.55).

Köylerde devleti temsilen en yetkili kişi muhtarlardır. Muhtarlar genelde ağalarının yaveri gibi çalışan, aslında buldukları durumdan rahatsız olsalar da açıkça dile getiremeyen kimselerdir. Romanda da iki farklı köyün muhtarı ağalarıyla ilgili düşüncelerini dile getirirken Keşiş Düzü'nün muhtarı Zeynel Ağa ile ilgili olumsuz görüşlerini ifade eder:

“*Ağası imansız olan köyün muhtarı yüreksiz olur beyim! Gerçekten korkuludur Zeynel rezili... Yedi kralı parmağında oynatan Sultan Hamit güç yetiremedi namussuza, Sultan Hamit'i alaşağı eden Enver paşa güç yetiremedi, Kemal Paşa bile güç yetiremedi. Bana sorarsan İsmet Paşa'nın güç yetireceğinden de umudum yok!*” “*Güç yetirmek istediler de mi yetiremediler?*”

“*İstediler ki ne kadar... Yakası da ellerine geçmedi belleme! Geçti ama pençelerinden sıyrıldı güzelce... Bunların ağası Zeynel, körpeliğinde köy hırsızıydı. Beyim, az kaldı ki buralarda tavuk, ördek, hindi, mindi koymaya... Millet, Ne olacak hey Allah! Biz bu belayı nasıl savuşturacağız?*” derken, *duyduk ki bu rezilin kurası çıkmış...*” (BÇ, s. 117).

Roman boyunca da enstitü için birçok fedakârlık yapan öğretmenler ve öğrencilere karşı oldukça olumsuz tavırlar sergileyen Zeynel Ağa, enstitü

için verilen mücadeleyi görünür de destekliyormuş gibi yapsa da hep arka planda karşı olmuştur. Bu karşı tavrı da çevresindeki adamları üzerinden gerçekleştirmiştir. Siyasi yollardan da Köy Enstitülerinin kapanması için gerçek dışı dilekçeler yazdıran Zeynel bütün kozlarını oynamıştır. Tüm roman boyunca duruşunu bozmayan Zeynel Ağa'nın romanın sonlarında adamlarından birisi olan Cinci Nezir ile konuşması tüm düşüncelerini açıkça ortaya koymuştur:

“Bu bir şey mi? Heç! Daha ben rezillik dağarcığımlı açtım mı? Hayır açmadım. Dilekçe milekçe bebe oyunu... Ferah ol Zeynel Ağa, dileğin esdüdü belasını buradan sökiüp atmak değil mi? Al gözümünden... On güne vardırırsam, nah şu bıyıkları kazıtırım! Hükümet adamı orduyla gelse, Allahıma şükür; Cinci'ye dış geçiremez! Neden? Çünküüüü, hükümet adamının elini kolunu kanun bağlamıştır. Birinci dilekçeyi hasıraltı ederler. İkinciye... hasıraltı... Üçüncüye geldi mi, aptesi bozulur Osmanlı'nun... Başlar, Ateş olmayan yerde duman olmaz' demekliğe...” (BÇ, s.418).

3.2. Bizim Köy

3.2.1. Okul

Anadolu'da eğitim faaliyetleri adına köy okulları ve enstitüleri önemli bir proje olarak görülmüştür. Ancak bu proje devlet tarafından yeterince finanse edilememiştir. Yeterli ödenek çıkmadığı için öğretmenler ihtiyaçlarını giderememektedir. Bunun yanında enstitülerin ve okulların yapımında da yeterli kaynak ayrılmadığı için köylü ve halkın desteğine bırakılan bir tablo söz konusudur. Okullar zar zor yapılırsa bile daha sonra ihtiyaç duyulan malzemelerin temini güçtür. “Bizim Köy” de okul olarak kullanılan bina da oldukça kötü durumdadır. Mamıdefendi eğitim gördükleri okulu şu cümlelerle anlatmaktadır

“Okul binasının yapılışı, beş yıl öncedir. Çocukların oyun oynarken yaptıkları evciklerden ayrımsız, yumruk gibi taşlarla baştan savma yapıldığı bir bakışta anlaşılır. Harç yerine çamur kullanılan duvarlar, beş yıldır yağmur yiye yiye çürümüş. Zaten çürümeden önce neydi!... Kapıyı pencereyi yerlerine tutturamadık. Dışı sıvasız dururken, duvarların iç yanını çamurla sıvayıp geçmiştik içine.” (BK, s.123).

Köy okulları ve enstitüleri ile yaygınlaşan okullarda okulların eğitim ortamına yeterince hazır olup olmadığı önemli bir sorundur. Yapılan okulların birçoğunda fiziki yetersizlikler söz konusudur. Mamıdefendi, şartları düzeltmek için tüm çabaları gösterse de devlet tarafından destek görememektedir. Üstü açık, kar ve yağmurun öğrencileri ıslattığı şartlarda

eğitim yapmaya çalışmaktadır. Öğrenciler camı, penceresi olmayan ve toprak zeminde yerlere oturarak derslerini işlemektedir. Bu şartlarda yapılan eğitim öğretim faaliyetleri de sağlıklı olmamaktadır. Mamıdefendi dersleri ne şekilde yaptığıyla ilgili “Okullar Okulu” adlı bölümde dikkat çekici ve günümüz şartlarıyla kıyaslanmayacak tespitleri anlatmaktadır. Çocukların dersleri nasıl yaptığı ile ilgili öğretmenlerinin ifadesi üzücü bir tabloyu ortaya koymaktadır.

“Derşliğin üzerini örtemedik. Öğretmen evinin son model çatı(!) ile örtülü odasında öğretimi yürütelim dedik; çocuklar hep hastalandı yine kuru toprağa oturmaktan; damın da akmasından... İyi havalar neredesiniz? Gözümü yolda kaldı.

Denizde kum, bizde toz... Yut yatabildiğin kadar!

‘Çocuklar, sonunda bize bir hal edecek bu toz.’

‘Öğretmenim, dışarıdaki soğuktan iyidir ya!...’

Odanın birisi de bizim konut... Şimdilik en iyi önlemimiz süpürmemektir.” (BK, s.111).

3.2.2. Öğrenci

Köy enstitülerinin faaliyetlerinde en büyük rollerden birisi öğrencilerindir. Okulun bulunduğu bölgede yer alan köylerden seçilen çocuklar aslında köy işlerine aşınadır. Köy okullarında ve enstitülerde de hedeflenen hem öğrencilerin bir zanaat öğrenmesi hem de öğretmenlik yapabilmeleridir. Fakat en büyük sorunlardan birisi öğrencilerin eğitimi ön planda tutacak zihni ve maddi şartlara sahip olmamasıdır. Çünkü öğrenciler söz gelimi hayatta kalma mücadelesi ile köylerde yaşamını sürdürmektedir. “Bizim Köy” romanında da Mahmut Makal bu konuya fazlasıyla örnekler sunmuştur. Buna en trajik örneklerden birisi de duş alabilme ile ilgili durumdur. Öğretmen sınıfında anket yapınca çok çarpıcı olaylara şahit olmuştur.

“Hadi ben yıkanıyorum. Ya ötekiler? Bir anket yapıyorum. Birinci sınıf öğrencileri benden çekinmezler. Elli öğrencime soruyorum:

“Evi soğuk olanlar parmak kaldırsınlar!”

Hepsi.

Evllerinde yıkanma yeri oları sordum. Yalnız bir çocuk çıktı. O da, günlerinin yarısı ilçede geçen, hali vakti yerindenin oğlu... Evlerinde bir “gusülhane” varmış. Yani, duvarın dibinde su dökmek için girecek bir soğuk delik...” (BK, s.63-64).

Yukarıda da bahsedildiği gibi öğrencilerin hayatta kalma çabası verdiği roman boyunca çeşitli bölümlerde görülmektedir. Romanda bahsi

geçen yıllarda oldukça yoksul bir hayat süren, yetkili bir kimsenin uzun süredir uğramadığı köyler bulunmaktadır. Durum bu şekildeyken bu bölgelerde enstitüler veya köy okulları aracılığı ile eğitimin öncelikli hale gelmesi için çalışmak Makal tarafından ele alınan romanda eleştirilmiştir. Çünkü öğrencilerin veya halkın öncelikle insani anlamda yaşam şartlarına kavuşması gerektiğini düşünmektedir. Mamıdefendi, okulda yoklama alırken öğrencilerinin ne yedikleri ile ilgili bilgi almak ister. Duydukları karşısında öğrencilerinin nasıl hayatta kaldığına inanamaz. Durum böyleyken öğrencilerin eğitime önem vermelerini beklemenin de haksızlık olduğunu söyler.

“Öğrencilerin evlerinde ne yediklerini araştırdım. İkinci sınıfın sonucunu vereceğim. Bu sınıf otuz bir kişidir. Yoklama ekim, ocak, nisanda olmak üzere üç kere yapılmıştır. Bu suretle güz, kış ve ilkbaharda alınan besinler anlaşılır:

9 Ekim Cumartesi. Birinci dersten sonra, çocuklara sıra ile sordum. Bu sabah yirmi bir kişi hiçbir şey yemeden aç gelmiş, on kişi yavan ekmeğe diürünüp yemiştir. 11 Ekim öğleden sonra: Otuz bir kişi de hep karpuz şalağı ile ekmeğe yemiştir. Yirmi iki kişilik birinci sınıfla, otuz bir kişilik ikinci sınıfın toptan yoklaması, yani ikinci yoklama, 10 Ocak Perşembe günü öğleden sonra: Dört kişi yavan çorba, altı kişi bulgur pilavı, on altı kişi ekmeğe gevretip yemiştir öğleyin.” (BK, s.124).

Okullar devletin resmi kurumlarıdır ve resmîyette öğrencilerin kayıt altına alınması gerekmektedir. Ancak romanın yazıldığı yıllarda tüm Anadolu’da olduğu gibi nüfusun tümünün tam anlamıyla kayıt altında olmadığı bilinmektedir. Romanda da aynı sorun kendini göstermektedir. Öğretmen çocuklarla tanışırken isimlerini sorduklarında kendi isimlerini bilmeyen öğrencilerle karşılaşmaktadır. Takma ad ile anılma durumu öğretmeni çok zorlamaktadır. Öğretmen bu durumu şöyle aktarmaktadır:

“Asıl adıyla anılan, on kişiyi geçmez köyde. Daha çok takma adlarıyla anılır insanlar. Böyle anıla anıla da, adı unutulur. Sorulduğu zaman, asıl adını bilmeyenler var. Hele yeni yetişenler, köyün yaşlılarını yalnız takma adlarıyla tanımıştır, ne bilsin adını. Yaşlılar da gençlerin adını bilmezler. Zaten dedelerinin takması, torunlara adoluyor. Takmalardan birkaçını sayayım: Kumbulu, Alanın oğlu, İdalı, Bildiri, Horsun, Holü, Dinkırı, Karaca...” (BK, s.66).

3.2.3. Öğretmen

Romanda öğretmen karakteriyle Mamıdefendi okuldaki tek öğretmendir. Tüm sorunlarla kendi başına uğraşmaktadır. Okulun eğitim verebilmesi normal şartlarda mümkün olmamasına rağmen Mamıdefendi tüm zorluklara göğüs gererek eğitim faaliyetlerini sürdürmeye çalışmaktadır. Köydeki eğitimin bu kadar önemsiz olarak görülmesi aslında insani anlamda yaşam

şartlarının oldukça kötü olmasından ve önceliğin eğitime verilememesinden kaynaklanmaktadır. Besleme, giyim, ısınma gibi tüm temel ihtiyaçlar köyde çok büyük sorunlardır. Bu duruma örnek olabilecek diyalog öğretmen ile köylülerden biri olan Remzi Onbaşı arasında şöyle geçmektedir:

“...Samanlar suyunu çekti. Tezek tükendi. Birçok evde un çuvallarının da dibi çürpüldü. Hayvanlar nasıl, nice zorluklarla yaşatılıyor bir belseniz! Ama bir deri, bir kemik kaldılar. Tezeği tükenen ocak yakamıyor. Çocuklar şiltenin altından çıkamıyorlar...” (Bizim Köy, s.12).

Tüm olumsuzluklara rağmen Mamıdefendi eğitim faaliyetlerine devam etmeye gayret etmektedir. Devletten şartların düzeltilmesi için destek gelmemektedir. Durumun vahametine karşı öğretmen, öğrencileriyle elinden geldiğince ilgilenmekte ve eğitimlerine önem vermektedir. Bu gayreti romanda birçok yerde günümüz koşullarıyla kıyasladığında inanılması güç olsa da açık bir şekilde görebilmekteyiz:

“Devam edebilen 50-60 öğrencimiz var. Şubatın başına kadar kimi zaman titreyerek, kimi zaman ısınarak ıkına sıkına geçinebildik. Gelgelelim, şubat, olanca şirretliğiyle saldırmca dizlerimizin başı çözüliüverdi. Bu kadar öğrenci içerisinde, yalnız bir ikisinin azıcık tezeleri kalmış. (Öküzü ikiden fazla olan ağaların.) Bunlara her gün birer tane getirin desek, bakalım ana babaları beye diyecekler mi? Hem, iki gün sonra onlar da çekecek iflas bayrağını.” (BK, s.12).

Mamıdefendi'nin tüm bu zorluğu özetleyen cümlesi de öğretmenin içinde bulunduğu durumu özetlemektedir: *“Bu da savaş sayılır, ölürsem şehit, kalırsam gazi” (BK, s.12).*

Köylerdeki eğitim oldukça sıkıntılıken bunun yanına yaşam şartlarının da eklenmesi durumu daha kötü hale getirmektedir. Romanda da birçok köyde olduğu gibi yaşam oldukça zordur. Bu zorluk karşısında köylünün üreterek ve kendi işini yaparak hayatta kalması gayet doğal bir çabadır. Ancak öğretmen olan Mamıdefendi gibi Anadolu'da birçok köy enstitüsünde ve köy okulunda öğretmenler için de maddi ve manevi olarak yaşam zordur. “Bizim Köy”de de öğretmenlik mesleğini yaparak köylüden biraz daha refah yaşam şartlarına sahip olduğu düşünülen öğretmen, aslında köylülerden daha kötü durumdadır. Zorlu şartlarla uğraşmakta ve ilçedeki müdürlükten ve bakanlıktan en ufak bir destek görmemektedir. Mamıdefendi kendi durumunu şu cümlelerle açıklar:

“Bu arada nezle hiç eksik olmadı. Anamdan nezleli doğduğum gibi geldi bana. Soğuk algınlığı da bir iki kere yere vurdu. İçimi yıpratmamak için dişimi sıktım. Ümidin işe yaradığını anladım. Ümit ateşiyle içimi ısıtmasam, bir gün bile ayakta duramazdım o soğuklarda. Kara kışın en acı günlerini yaşadığımız şubat ve mart

boyunca, bizim sobada yanan tezek yirmiye geçmedi. Onu da ağalardan getirttik, yemek pişirmek için. Tezeği tutuşturmak için defter, kitap koymadık evde... Köylü, ocakta gömülü ateşi üfleyerek tutuşturur. Biz de kibrit bulamadığımız zaman aynı yola başvurduk ya, gazetenin çabuk parlatmak için yine yararı dokunuyor. Ama sobanın böyle bir iki saat yandığı zamanlarda bile, içerinin dışarıdan ayrımı olmadığını söylemeye gerek var mı? Hayır, çok yere dışarı içeriden sıcaktı. Çocuklar dayanabilip de, paydos etmediğimiz günler, soluklanma zamanı gelsin de dışarı çikalım diye can atardık. Ağzımız, yüzümüz söz söylemeyecek kadar dolmuşken, dışarı çıkınca gezindik mi ısınırdık.” (BK, s.13).

Tüm bu zorlu şartlar dışında öğretmenin uğraştığı başka bir sorun da algı sorunudur. Köylüler öğretmenin kendilerinden hiçbir farkının olmadığını düşünmektedir. Bu şekilde düşünülmesinin birçok sebebi vardır. Onlar gibi harman işinde, hayvan işlerinde çalışmaktadır. Bunu yapmak da mecburiyetindedir aslında. Çünkü ekonomik olarak zorluk çekmektedir. Durumların bu şekilde olması da öğretmenin toplum içindeki yerini o dönem şartlarında köylüden farklı göstermemektedir. Öğretmen, kendi babası ve köydeki bazı insanlarla konuşmalarında bu durumu anlatmaktadır.

“Yine de hora geçmez gördüğümüz iş. Yakıştıramazla bana bu işi. İki ufak çocukla tek başına didinirken bile babam, “Sen gayri efendi gayitına geçtin, biziynen sürtme” der. “Biz iyi kötü, iki gün önce, iki gün sonra beceririk.”

Yolda falanca ağaya rastlarım. “Bre Mamıdefendi oğlum” siye ayıplar, “efendilik başka, ireçperlik başka. Babanı görüp de söyleyemedim seni götürmesin diye... Geçen gün Kavas’ın küllüğünüün başında oturuyorduk, haber virdiler de ekin biçtiğini, hepimiz kızdık babana, oğlanı yaşatlarının yanında küçük düşürüyor...”

Ama nasıl, “Efendilik kim, o kim, yüz yıl okusa yine yakıştıramaz kendine” gibilerinden bakmıyorlar mı, yüreğime işliyyr.

Okuldan yeni çıktığım zaman söyledikleri sözü unutmadım. “Okumuşleyin ya vali ol, ya kaymakam. Sen de bizim köy yerinde süründükten sonra ne hayrını görecez.” (BK, s.31-32).

Öğretmene, öğrenciye, fiziki koşullara göre değerlendirildiğinde eğitim adına her şeyin eksik olduğu açıkça görünmektedir. Eğitim faaliyetlerini yürütmeye çalıştığı okul içler acısıdır. Durum böyle olunca Mamıdefendi de sürekli yardım için dilekçe yazmaktadır. Ancak buna karşılık verecek bir idareci anlayışı yoktur. Aslında yöneticilerin köylerdeki eğitime bakış açısı son derece sıkıntılıdır. Mamıdefendi, sıkıntılarını çözüm bulunması için sürekli dilekçe yazmaktadır. Yazdığı dilekçeler de hep sonuçsuz kalmaktadır. Yılda iki defa yapılan toplantılarda hiçbir sonuç alınmamıştır. Romanın sonlarına doğru

geçen ve yine yılın başlarındaki toplantıda geçen şu konuşmalar yöneticilerin köy okullarındaki olumsuz şartlara bakış açısını ve çözüm noktasında nasıl davrandıklarını ortaya koymaktadır:

“Ben umarım ki, yılbaşındaki toplantıda, öğretim yılı içinde yapacağımız çalışmalarımız hakkında dikkatimizi çekilsin, bazı noktalar üzerinde aydınlatalım.

Baharınki toplantıda da beklerim ki, yıl içinde bize yararlı ve duymadığımız eğitsel olaylar hakkında konuşulsun, yıl içindeki aksaklıklarımız öne sürülsün ve giderilme yolları aransın, gösterilsin.

Oysa, hiç de öyle olmuyor: Örneğin, son toplantıyı anlatayım:

Sıralara geçip oturduk. Müfettiş geldi ve şunları söyledi: “Bazı arkadaşlar, kaymakamlığa dilekçe verip de izin almadan ilçe merkezine geliyorlar bir işleri olduğunda. Bir daha böyle şey istemem.”

Aynen bunları ve bu kadarlık söyledi, çıkıp gitti.

Dilekçeyi köyden kuşlarla göndermemizi salık veriyor olmalı...

Milli eğitim memuru da toplantı tutanağının birinci maddesini yazdı:

“İzinsiz... ilçeye... inmek... hakkında...”

Bir de ben söz aldım ve bizim okulların durumunu anlatarak, bu konuda ne düşünüldüğünü sordum.

Milli eğitim memuru:

“Yazarsın yazarsın o okul; dersin dersin o okul... Yok işte! Sizin okul için Bakanlık bütçesinde de, ilçe bütçesinde de ödenek yok!... Ne söylenip duruyorsun? Duvarın dibinde okut. Okutmazsan köylünün yumurtasını ye, yat arkaüstü...”
(Bizim Köy, s.134-135).

3.2.4. Köylü

“Bizim Köy” 1950 ve öncesi dönemlerin köy ve köylülerinin yaşamını anlatan önemli bir eserdir. O dönemlerde özellikle de İkinci Dünya Savaşı etkisiyle oldukça sıkıntılı süreçten geçen dünyada yaşam mücadelesi hiç kolay değildir. Bu zorluklardan Türkiye de fazlasıyla etkilenmiştir. Anadolu köylüsü de temel ihtiyaçlarını giderebilmek noktasında zorluklar yaşamaktadır. Bu sebeple köy enstitüleri ve köy okullarıyla gerçekleştirilmek istenen düşünceler köylülerce öncelik haline getirilip tam anlamıyla desteklenmemiştir. Günümüz koşulları ve anlayışıyla bunu anlamak pek mümkün olmasa da Mahmut Makal bizzat o enstitülerde okuyan ve daha sonra da yine öğretmen olarak o okullarda görev yapmış birisi olarak “Bizim Köy” de köy hayatını ve insanını çeşitli karakterlerle başarılı bir şekilde tasvir etmiştir.

Romanın ilk bölümlerden olan “Kışın Hesabı” nda en temel ihtiyaç olan barınma ve ısınma sorununun ne derece vahim olduğu görülmektedir. Köyde hemen hemen hiçbir evde tam anlamıyla sıcak bir ortam bulunmamaktadır. Bu duruma şahit olan Mamıdefendi köylüyle ilgili tespitini şöyle anlatmaktadır:

“Doğu’nun adı çıkmış. Burası Anadolu’nun göbeği sayılır. Çektiklerimize bakıyorum da, acaba Duğu’dakilerin durumu daha kötü olabilir mi, diye tüylerim ürperiyor. Oturulur bir ev, soğuktan korur bir giyecek, karın doyurur yiyecek, az buçuk yakacak olmayınca, nasıl karşı konulur kışa?”

Bizde, bu sayılanların hiçbirisinden eser yok. Elbise, beş on yılda bir ya dikilir, ya dikilmez. Dikileni de sıcaklarda bile işe yaramaz türdendir.” (Bizim Köy, s.11).

Köylü o kadar zor şartlarla uğraşmaktadır ki kömür olmadığı için ancak tezek yakarak ısınmaktadırlar. Öğretmen de köylülerden olan Remzi Onbaşı ile karşılaşmasında yanındaki kızın halini sorduğunda Remzi Onbaşı’nın cevabı durumu net bir şekilde anlatmaktadır:

“Saçları, korcalak denen yanmış saman parçalarıyla donanmış küçük bir kız, soğuktan titreyerek ve kardan karıkan, sulanan gözlerini elleriyle ovalayarak ıve ıve gidiyordu. Saman yakılan ocağın başından kalktığı belliydi. Remzi Onbaşı’ya “Nasıl” der gibi baktım. “Bu nedir?” diye soruyorum sanarak, “Efendi” dedi, “buna ıreçber altını derler. Gözünü seveyim, keşke olsa da bol bol yaksak...” (BK, s.12).

Mamıdefendi, maddi imkânsızlığı anlatırken en temel ihtiyaçlardan ve en kolay bulunması gereken besin olan ekmeği şöyle anlatmaktadır:

“Ekmeği kazanma derdi bir yana, yenebilecek kıvamda yapıp da yemek bile çok zor burada. Asıl doğduğum köyde de böyledir, ama onların sacları daha büyüktür, hem tandırın üstüne konularak pişirilir ekme orada. Bu köyde tandır olmadığı için sac da ocağa uygun, kucak kadar genişliği yok.

... Ekmek deyince, kentlerin somunu gelmesin aklınıza sakın. Bu bizim ekme kalınca bir yufkadır. Yine de çok kere içi hamur kalır. Sindirebilene aşk olsun! Lastik gibi çek çek kopmaz.” (Bizim Köy, s.23-24).

Köylerde temel geçim kaynağı olan ekinlerin verimi için modern aletler kullanılmamaktadır. Bunun yerine öküz gibi hayvanlar başrolde. Ancak öküz bile köylüler için lükse kaçmaktadır. Öküz için maddi imkânı elvermeyenler eşeklerini sabana sürmektedir. Mamıdefendi, bu duruma hem çok üzülmemektedir ama bir yandan da bu duruma alışmaktadır. Köylülerin bu kadar geçim derdi ile uğraşırken çocuklarının eğitimleriyle neden fazla ilgilenmediklerini anlamaktadır. Öğretmen, gözlemlerini ve tespitlerini anlatmaktadır.

“Bizim köyde para topraktan çıkarılır, topraklarımız ise kolay kolay adama para vermez. Yoksuluz o yüzden. Bölüne bölüne payına düşen on- yirmi dönüm tarlayı, nasıl olsa ekeceksin. Geçim yuların ona bağlıdır. Onu işlemek için “çift”e gereksinimin var. Pulluğu alamazsın ya, iyi kötü karasabanı elde ettin. Koşmak için öküz ister. Öküzü de, ber benzer herkes alamaz. Bir çift öküz, en aşağı altı yüz lira. Altı yüz lira kaç yüz taşın altında, orasını bilmem.

O nedenle çiftçilerin çoğu, her işte kullandığı eşeğini, öküz alamayınca çifte koşar.” (BK, s.25-26).

Köy halkının eğitime bakış açıları sadece çocuklarının okuma yazma öğrenmelerinden ibarettir. Kendi aralarındaki konuşmalarda, askerden mektup yazacak kadar okuma yazma öğrensinler demektedirler. Köylüler dini eğitime daha çok önem vermektedir. Fakat bu durum niyeti iyi olmayan hocalarca kullanılmaktadır. Mamıdefendi, Çimli köyünden öğretmen arkadaşıyla gittiği bir cami ziyaretinde karşılaştığı olay köylünün sözde din adamları ile öğretmene bakışını ortaya koymaktadır. Çimli köyünün öğretmeni din adamı için para toplanmasına tepki göstermiştir ve karşılığında üzücü bir tepki görmüştür:

“Çimli’den de iki kişi köyün altına kadar beni getirdiler, sonra döndüler. çimli köyünün bir öğretmeni var. çatlağın biri. ‘virmeyin’ dedi. odada bir gürültü çıkardı. şıklarman bozuştular. sonra dışarıya kovaladılar gitti. zaten bu eşsekoğlu eşeklerden ne hayır gelir. sizin köyde yoktur inşallah öğretmen?...

Ben yanında oturuyordum. Yüzüme baktılar. Öğretmen olduğumuz anlaşıldı. Ne yapabiliirdim, eşsekoğlu eşekliği sineye çekmek gerekti. karlı dağlar, kara dağlar çevirmiş dört yanımı. Cabillik sarmış yöremi. Uçar kuş olsan kurtulmazsın, bir kaşık suda boğarlar adamı.

burada tatlı sözle, akıl ve mantık yoluyla tartışma yapıp hak kazanmak, deveye hendek atlatmaktan zordur. ya bu deveyi güdeceksin, ya bu diyardan gideceksin. boş nasıl gidersin? ayağın bağlı...” (bk, s. 100).

Yine başka bir olayda Mamıdefendi’nin Çimli köyündeki öğretmen arkadaşı Muttalip çok zor bir durumla karşı karşıya kalmıştır. Kapalı ortamlarda başı açık diye eleştirilen ve de okulun balkonunda oturduğu için köylüler tarafından tacizci damgası yiyen Muttalip öğretmen çok zor durumda kalmıştır. Tüm bu olanlara karşı asıl sorun da öğretmenin köylüler gözündeki değerinin olmayışındır. Mamıdefendi de bu duruma çok şaşırılmış ve üzülmüştür. Arkadaşının durumuna şu yorumu yapmıştır:

“Ne yapısın şimdi bu çocuk? Bu karışık ve kötü durumda kime koşsun, kimden yardım istesin? Karşısındaki cabil ve azgın kitle ile nasıl savaşsın?...

Öğretmenlere hoş gözle bakmayan köylülerin, bu iftiradan sonra takımacakları tavır kestirebilirsiniz. Kentte de, bakkalı çakalı, “Zaten birader, bunlardan hayır gelmez” diye kestirip atıyorlar.” (BK, s.132-133).

Zaten zor durumda olan köylülerden yardım isteyen hafıza karşı köylülere savunan öğretmen köylülerden tepki almıştır. Hatta öğrencilerinden de bazıları artık hafızın yanına gitmeye başlayarak öğretmenlerine tavır almıştır. Köyde yapılan bir toplantıda öğretmenin kendisine karşı gösterilen tavır şöyledir:

“Bırak efendi, bırak Allah aşkına. Daha sen onun eline su dökemezsin. Sen oku dur, adam dediğin böyle olur.”

Daha buna benzer, yeniip yutulmaz ne sözler! Zaten önemsenmiyorduk, bu kez büsbütün aşağılandık. Aralarında bir kara çalı gibi durduğumu seziyordum. “Gak git diyok sana, gak git” diye de kovdular. Akşam yakın olduğu için, camiye gitmek üzere kalkmışlardı. Birlikte dışarı çıktık. Koşarak geldi Şık Celal, kolundan yakaladı hafızı:

“Sen buradan gitmesen iyi olur. Senin için olduktan sonra her şeyin kolayını buluruk. Çocukları da teslim ederik sana. Köyümüzün şerefini yükselttiğin yeter. Çocukları sen alınca, öğretmen de bildiği yere gitsin.” (BK, s.101-102).

“Bizim Köy”de kırsal hayatın zorlukları karşısında köylü hep kendini yalnız hissetmektedir. Hükümetten de yeterli desteği görmediklerinden yakınan köylüler okuma yazmanın da karın doyurmadığını anlatmaktadır. Bunun için öğretmene de devletin temsilcisi ve halden anlamaz gözüyle bakılmaktadır. Bunu birçok yerde anlatan Makal, “Tohum” adlı bölümde Mamıdefendi ile Veli Çavuş arasındaki diyalogda da iyi bir şekilde anlatmaya çalışmıştır. Mamıdefendi, köylülere yardım etmeye çalışsa da köylülerce bu davranış tam benimsenmemiştir. Veli Çavuş’un ifadelerinden bu net bir şekilde anlaşılmaktadır.

“Yavan ekmek nemize yetmiyor” dedi yine Veli Çavuş. Sonra gayet içten ve acıklı: “Senin geçim dediğin bi sırdır bre Mamıdefendi; kimse bilmez kimin neler yiyip, neler çektiğini. Deftere galeme gelmez bu. Gelse de okuyan ne ağınayacak? Gelip beniminden bi kaç gece yatıp gakmalı da bellemeli, Veli Çavuş nasıl geçiniyormuş...” (BK, s.51).

“Okulumuz” adlı başlıkta okul diye tabir edilen yerin eğitim yapmaya kesinlikle uygun olmadığı görülmektedir. Öğretmen de bu sorunu gidermek için uğraşmaktadır. Mamıdefendi okul binası bulmayla uğraşırken köylüler öğretmen gelmeseydi bu eski okul binasını bile yıkabileceklerini söylerler. Bu durum üzerinden köylünün okula ve eğitime bakışını yazar şöyle anlatmaktadır:

“Bu duvarlar 1945’te yapılmış, bu yıl da örtülmeseydi, yağmurlardan çökecekti. Nitekim, daha 1936’da da bir okul için böyle dört duvar yapılmış, ama üstü bir türlü örtülemediğinden yıkılmaya yüz tutmuş, köylü taşlarını bölüşmüş.

Zaten kendileri de demiyorlar mı, “Efendi, bu yıl seni göndermeselerdi, bunu da yıkardık. Beş-on yıl daha rahat ederdik. Ama olmadı işte...”

Okul yapısının üstü örtülünceye kadar camiye yerleşmemiz de bir sorun oldu ya... Hatip ayak diredi, ben camiye gavur okuluna açmam diye. İman ne okursa, cemaat da onu söylemiş. Az kalsın köy halkı kazan kaldırıyordu...” (BK, s.107).

Köyde eğitime ve okula bakış açısı özellikle ilk zamanlar problemlili olsa da Mamıdefendi, bazı çalışmaları ile köylüleri eğitim sürecine dahil etmiştir. Bu durum köylülerde olumlu karşılanmıştır. Öğretmene giderek hak veren ve çabalarının farkında olan köylüler öz değerlendirme de yaparak kendilerindeki hataları da fark etmişlerdir. Eğitimin ve okulun önemi yavaş yavaş da olsa köylülerce anlaşılmaktadır. “Masallar” başlığı ile köylülerin de dahil edildiği bir etkinlikte bu olumlu bakış kendini göstermektedir:

“Kışın ders yapamadığımız günler, bazen de Pazar günleri, köy odasında bir kitap, dergi ya da gazete okuyarak, karınca kaderince herkesin dinlemesini ve düşündüğümü söylemesini gelenek haline getirdik. Yazı, herkesin kolayca anlayıp sevebileceği konuyu anlatıyorsa, çok hoşlanılır. Köy yaşamından bir parçanın hikâye edilerek kağıt üzerine basılmasını da sevinçle hayret karışımı bir davranışla karşılarlar. Köy Enstitüleri dergisindeki küçük yazılarla işe başlayarak ilgi ve dinlenme alışkanlığı geliştirdik. Çok hoşlandılar.” (BK, s.129).

Bu bölümde öğretmenin kıymetinin bilindiği ve köylülerden bazılarının cahilce sözler söyledikleri ifade edilmektedir. Masallar anlatılırken de Gır Hasan adlı köylünün oğlu öğretmene şöyle der:

“Dağdan şebir doğurmasını umuyor millet, güürültüsüne bakar, o ne doğuruyor görüyon mu? Biz de öyle değil miyiz sanki? Sen ne kadar öteberi okudun, hani şöyle edilecek, böyle edilecek diyerek. Duydukça, o işleri yapılacak sandık. Hani bakıp gören, hani yapılan. Bir okulumuz var, yaptırılacak dediler. Bekledik, gelen giden olmadı, biz yapalım dedik, o da yıkıldı. Şurada senin çektiğini biz biliriz. Sen de halımızı biliyon. Var mı, bundan kimsenin habarı? Eskiden hoşlanmazdık, kıymetini bilmezdik. Fakat, şinci sen ağnattın, hep aklımız yattı. Kendimiz yapamıyok. Hökümet yapsın canımız kurban. Sen bakma, okul yapılmasın diyenlere. Şaşkınlıklarından, kızgınlıklarından.” (BK, s.129).

4. Sonuç ve Değerlendirme

Bozkırdaki Çekirdek ve Bizim Köy romanlarının incelendiği bu araştırmada köy enstitülerine bakış öğretmen, öğrenci, köylü perspektifinden

değerlendirilmiştir. Kemal Tahir, Bozkırdaki Çekirdek'te Köy Enstitüsü kuruluş sürecinde yaşananları eleştirel bir gözle sunmuştur. Resmi olarak açılmasına rağmen fiziki bir binası olmayan enstitünün kuruluş sürecinde öğretmenler ve öğrenciler sıkıntı yaşamışlardır. Hayal kırıklığı yaşayan öğrencilerin durumu öğretmenlerin teşviki ile zaman zaman değişse de bir arkadaşlarının ölümü eleştirileri artırmıştır. Öğretmenler idealist düşünceye sahip oldukları için her yönüyle zorlu şartlarla mücadele ederek örnek davranışlar sergilemekle birlikte bu duruma dayanma güçleri sınırlıdır. Maddi ve fiziki şartların elverişsizliğinin yanında köylü, köy ağaları ve siyasi çevreden de olumsuz düşünce ve tutumlar enstitünün kuruluş sürecini etkilemiştir. Romanda köylerin temel sorunları ve köy hayatının tüm gerçekliği ile ele alınması gerektiği vurgulanmıştır.

Mahmut Makal'ın "Bizim Köy" romanı yazarın kendi enstitü geçmişinden izler taşımaktadır. Romanda Mamıdefendi ile kendi deneyimlerini anı tarzında anlatan Makal, Köy Enstitülerinin durumu, çevrede eğitime, öğretmene nasıl bakıldığı, köylerin durumuna yönelik bakışı ortaya koymaktadır. Enstitü ve köy okullarının faaliyetleri sırasında karşılaşılan sorunlar, köylünün ve öğrencilerin durumu anlatılmıştır. Makal, Köy Enstitüleri ve köy okullarını gerçekçi bir şekilde zamanın koşullarıyla anlatırken dikkate değer en önemli konulardan birisi olarak köylerdeki maddi imkânlarla dikkat çekmiştir. Köylerde eğitim o dönemin koşullarında lüks sayılabilecek bir olanaktır. Bu anlayışın temelindeki en büyük neden ise köylerdeki maddi imkânsızlıklar ve temel ihtiyaçların dahi zorluklarla karşılanabiliyor olmasıdır. Isınma, yeme-içme gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamayan insanların eğitime olumsuz bakışlarını vurgulamıştır. Bu şartlarda köylülerin öncelik sırasında eğitimin geri planda kalmasına şaşırılmamaktadır. Ayrıca çoğu köylüye göre çocukların okuma yazma öğrenmesi ve askere gidince mektup yazabilecek durumda olması eğitim olarak yeterlidir. Diğer taraftan köy ağaları veya köyün önde gelenlerinden destek de önemli olmasına rağmen eğitimi ve okumuş öğrencilerin işlerine mani olması korkusu ile yeterli desteği görememiştir.

Anadolu'nun gelişmesi ile ülkenin kalkınacağına inanan Makal, roman boyunca Anadolu'nun halini göstermeye çalışmıştır. 1940 ve 1950'li yılların resmini roman boyunca net bir şekilde ortaya koymuştur. Bir öğrenci ne yer, bir köyde gün nasıl geçer, siyasete ve devlete bakış açıları nelerdir anlatılmıştır. Öğretmen olarak maddi zorluklarla mücadele eden yazar, diğer taraftan köy halkının olumsuz görüşleri ile de mücadele etmektedir. Yaşadığı sorunlarla ilgili ise resmi taleplerde bulunsa da cevap alamamıştır.

Okul, öğretmen, öğrenci, köylü perspektifinden her iki romanda da ortak yönler bulunmaktadır. Tahir, gösterilen çabaların gerçekçi olmayan yönlerine

vurgu yapmakta, köy hayatının ve köyün kültürel-sosyal bağlamının dikkate alınmadan çaba gösterilmesini eleştirmektedir. Makal, kalkınmanın eğitimle mümkün olacağını düşünmekle birlikte sistemsel sorunların buna izin vermediğini gösterir. Her iki yazar da bürokratik sorunlara eleştiriler getirmektedir. Öğretmenlerin her ne kadar idealist olarak görevlerini yapmaya çalışması anlatılsa da özellikle köylülerden ve devletten yeterli desteği görememeleri ve de köylülerle olan çatışmalardan yorulmaları iki romanda da dikkat çeken önemli konulardır.

“Bozkırdaki Çekirdek” te adeta inşaat işçisi gibi kullanılan çocuklar Kemal Tahir tarafından eleştirilmiştir. Hatta bir çocuğun enstitü inşasında hayatını kaybetmesi bardağı taşıran son damla olarak görülmektedir. Bu durum öğretmenleri de çok etkileyerek kendilerini sorgulamalarına neden olmuştur. Aynı şekilde “Bizim Köy” de de benzer durumlar kendini göstermektedir. Köy okullarının oldukça kötü şartlarda bir okulda eğitim faaliyetlerine devam etmeye çalışması Mamıdefendi tarafından dramatik bir şekilde anlatılmıştır.

Köylü açısından bakıldığında genel olarak enstitülere olumsuz bir tutum olduğu söylenebilir. Çaba sarf edilmesine rağmen öğretmenlerin köylülerden yeterli desteği göremedikleri her iki romanda da net olarak görülmektedir. “Bizim Köy” de Mamıdefendi pek çok yönden köylülerle çatışma yaşamaktadır. “Bozkırdaki Çekirdek” te de durum farklı değildir. Köylüleri ikna etme noktasında oldukça uğraş veren öğretmenler, enstitülerin önemini anlatmakta ve ikna çabalarında çok başarı elde edememişlerdir. Köylülerin eğitimin gerekliliğine inançları iki romanda da eksik olarak görülmektedir.

Köy enstitülerinin kuruluş ve faaliyetlerini konu alan iki farklı eserde görülen ortak noktalar çerçevesinde eğitimin önemine vurgu yapılmakla birlikte köy yaşamının kendine özgü bağlamı ve yaşanan sorunların dikkate alınması gerektiğinin vurgulandığı söylenebilir. Bozkırdaki Çekirdek kurgu, Bizim Köy otobiyografik bir özellik göstermekle birlikte benzer sorunlar farklı açılardan dile getirilmiştir. Bozkırdaki Çekirdek sistemsel eleştirileri öne çıkarırken, Bizim Köy doğrudan anlatımla ilgili dönemin resmini çizmektedir. Bu doğrultuda ilgili dönemi anlayabilmek için iki eserin birbirini tamamlayan yönleri olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Akyüz, Y. (2009). *İnsan yetiştirme düzenimiz, politika-eğitim-kalkınma* (5. Baskı). Ankara, Pegem Akademi.
- Bahadır, Z. (2024). “Köy Enstitüsü”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Erişim Linki: <https://islamansiklopedisi.org.tr/koy-enstitusu> (17.10.2024).
- Baydar, E. O. (1999). *75 Yılda Köylerden Şehirlere*. İstanbul: Türkiye İş Bankası-Tarih Vakfı Ortak Yayını.
- Boybeyi, S., ve Sallan Gül, S. (2008). Cumhuriyet aydınlanmasının kısa tarihi: Köy Enstitülerini çevreleyen tarihsel ve toplumsal koşullar ve bugüne çikarsamalar, *Toplum ve Demokrasi*, 2(3), 67-92.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B., ve Taşğın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri teorik çerçeve - pratik öneriler - 7 farklı nitel araştırma yaklaşımı kalite ve etik hususlar*, (2. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kahraman, K. (2024). “Kemal Tahir”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (25), 228-229, Erişim Linki: <https://islamansiklopedisi.org.tr/kemal-tahir> (17.10.2024).
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 170-189.
- Kongar, E. (1997). *İmparatorluktan günümüze Türkiye'nin toplumsal yapısı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Makal, M. (2022). *Bizim köy*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Susar Kırmızı, F. (2015). Köy enstitülerinde öğretmen yetiştirmede kullanılan yöntemler. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (43), 1-11.
- Şeren, M. (2008). Köye öğretmen yetiştirme yönüyle Köy Enstitüleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 203-226.
- Tahir, K. (2016). *Bozkırdaki Çekirdek*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Tütengil, C. O. (1948). *Köy enstitüleri üzerine düşünceler*. İstanbul: Berkay Basımevi.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık